

Реторика и медийни репрезентации на конфликта в Народния театър „Иван Вазов“

 Ана Тодорова-Дамова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
имейл: todorovada@uni-sofia.bg

DOI: 10.58894/7zwdeq97

Резюме. Настоящият материал разглежда медийните публикации, посветени на кризата в Народния театър „Иван Вазов“, възникнала вследствие на конфликта между Александър Морфов и Велислава Кръстева. Обект на анализ са жанровите, стилистичните и лексикалните особености на корпус от текстове, публикувани във Frognews.bg и Impressio.dir.bg. Специално внимание се отделя на начина, по който двете медии отразяват конфликта, на реторическите стратегии на основните говорители по темата, както и на трансформацията на наратива в хода на кризата чрез участието на преките и косвени участници в нея.

Ключови думи: криза, конфликт, реторика, Народен театър, Александър Морфов

УВОД

Реториката е изкуство да владееш тънкостите на езика, в което аргументите, доказателствата и убеждаването са основни стълбове, върху които, владеещият това изкуство, трябва да стъпи. „Реториката е изкуство на говоренето, изкуство на дискурса. Тя е свързана с начините за съставяне, използване или упражняване на речта, с процедурите за конструиране, овладяване или управляване на дискурсивни практики. Независимо от рамката, в която се мисли, реториката винаги остава определена от конкретна среда – историческа, политическа, социална, маркирана от някаква практическа ситуация.“ (Спасова, 2010: 1).

Силата на убеждението е била предмет на изследване още в Древна Гърция, където започват да се изграждат основите на това изкуство. В своя трактат „Риторика“ Аристотел казва, че, за да повярват хората в истинността на твърденията ни, трябва да владеем изкуството на убеждаването. Развивайки реториката като диалектика на мисленето, древните философи са използвали цялата аргументативна стойност на едно действително убеждаващо общуване посредством диалога (Радева, 2014: 76). Има различни типове диалози, един от които е

философският. Философският диалог има своя техника - изкуството да се води разговор, за да се постигне познание. Тази техника е развита главно от Сократ и описана от Платон в неговите „Диалози“, където събеседниците се раздвояват преднамерено на два различни полюса и достигат до избистряне на концепцията чрез довод или противопоставяне (Платон, 1979: 133 - 149).

В исторически план българският език има своите носители на реторичното изкуство. Грижата за опазването и съхранението на езика, за неговата норма и кодификация, е отразена в много исторически и литературни извори. Точно за тази грижа говори Черноризец Храбър в трактата „За буквите“, а кодификаторската работа е особено значима през XIV в., когато се развива дейността на Патриарх Евтимий (Виденов, 1997: 136). За да се случи всичко това, през IX в. с ораторското си майсторство Константин-Кирил Философ разгромява триезичниците, които отричат правото на живот на славянските книги. Константин поставя генералния въпрос за културните права на народите изобщо. С реторичната си дарба, задълбочените си познания и умението да води диалог, Константин доказва на противниците си, че славяните могат да пишат книги на своя език (Петканова, 1994: 77). Така се разбива хегемонията на трите свещени езика на християнството - латински, иврит и гръцки, а старобългарският език се превръща в основен за богослужението в славянските държави.

В днешни дни като инструмент за убеждение реториката намира своето проявление и в медиите. В контекста на ситуацията, която ще бъде разгледана, медиите функционират не само като канал за предаване на различните гледни точки и позиции, но също трансформират и рамкират тези позиции. От своя страна участниците в конфликта съобразяват своите реторични стратегии с посредническата функция на медиите, за да декларират убедителни становища, за да създадат определен образ (етос), емоционален ефект (патос) или рационално доказателство и аргументация (логос) (Аристотел, 1986: 45).

Докладът ще разгледа конфликтна ситуация, която довежда до културна криза в една от най-значимите културни институции в България - Народния театър „Иван Вазов“. Народният театър е национален културен институт с над 120-годишна история. Той е символ на българската култура и нация. В дългогодишната история на театъра са се случвали кризи, причинени от социални, политически, репертоарни и управленски фактори. В последните няколко години театърът попада в кризисни ситуации от различно естество, които очертават своята специфична реторика. Една от тези кризи е

конфликтът между режисьора Александър Морфов и пиар експертът Велислава Кръстева.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Наративът

Ето и хронология на събитията, представена от сп. Лик:

„През пролетта на 2022 г. са обявени резултатите от проведения конкурс за нов директор на Народния театър „Иван Вазов“. Изборът на главен ръководител на първата театрална сцена у нас предизвиква широк отзвук в обществения живот в страната. През лятото, след като новоизбраният директор Васил Василев встъпва в длъжност, за ръководител на „Връзки с обществеността“ в театъра е назначена Велислава Кръстева – дългогодишен пиар на политическата партия „Движение за права и свободи“ (ДПС). Назначението води до недоволство в Народния театър, като през есента на 2022 г. избухва скандал. Повод за реакцията е надраскването на вратата на кабинета на Кръстева с надписи като „ДПС“, „ПР на Ахмед Доган“ и „Изчезвай“, а табелата с името ѝ е свалена. В отворено писмо главният режисьор на театъра Александър Морфов поема отговорност за деянието. В началото на следващата 2023 г. Морфов е уволнен от Народния театър, а Велислава Кръстева обявява, че напуска поста на пиар.“ (LIK 2024: 84).

Анабела Карвальо изтъква тезата, че разказът е съставен от два основни елемента - историята и дискурса. Има някои определящи характеристики, свързани с концепцията за история. Ключови аспекти на историята са хронологичната последователност и логическата съгласуваност, което предполага свързаност на събитията чрез някакъв организиращ принцип. И накрая, историята предполага промяна в ситуацията чрез развитието на поредица от събития (Carvalho, 2000: 10). До настоящия момент конфликтната ситуация има своята хронологическа динамика, характеризираща се с поредица от събития и промени. Тя преминава през периоди на затихване и активизиране, и последващо попадане във фокуса на медиите. Последен пример за медиен интерес към темата и нейното развитие е актуалната новина, че Софийският градски съд е оправдал Камен Донев по делото за обида срещу директора на Народния театър **Васил Василев**. Тази новина датира от 29.08.2025 г., а конфликтът започва в края на октомври 2022 г.

В началото на конфликта в Народния театър събитието е предадено от медиите под формата на новина. Тогава се съобщава за надраскването на вратата на Велислава Кръстева, за подаването на

оставки, за други факти, които надграждат темата без да я интерпретират. Постепенно се появяват анализи на журналисти, мнения и позиции на актьори, режисьори, публични личности от културната сфера.

Обект на изследването са материали в две онлайн медии за период от един месец – ноември 2022 година. Разглежданите текстове са от **Frognews.bg** и **Impression.dir.bg**. Подборът на тези медии се обуславя от две основни причини: различията в тематичния и стилистичния им профил, както в обхвата и броя на публикациите, посветени на темата.

В хода на събитията в Народния театър се очертават различни линии на конфликта, различни участници в него, някои от които главни, а други второстепенни. Основното събитие провокира появата на други събития, в които участват както актьори, режисьори, административен персонал, така и министри, интелектуалци, лидери на общественото мнение, обикновени граждани. За кратко време конфликтът в Народния театър се превръща във водеща новина за продължителен период от време. Той се разклонява в различни посоки, включва разнообразни участници, провокира разнородни коментари, създава обществен дебат на теми, които не кореспондират с театъра или изкуството изобщо. В тази ситуация се наблюдават реторични похвати, които участниците в конфликта предпочитат и такива, които медиите използват.

Стилистични, тематични, жанрови и лексикални особености на разглежданите текстове

Медийният образ на конфликта може да бъде разгледан според: стилистичните особености на текстовете в двете разглеждани медии; езиковите средства, които назовават конфликта и участниците в него; изграждането на основната тема, около която се изграждат подтеми, в които се включват различни действащи лица.

Стилистичните фигури са такива възможни обрати на речта, които се възприемат като отклонение от нормата. Най-общо казано съществуват фигури на експресията, които представляват езикови средства за изразяване на експресивни състояния и оценки, като възклицания, реторични въпроси, повторения и т.н. и фигури на вторичната номинация, каквито са метафората, иронията, сравнението, хиперболата, оксиморонът, антитезата и т.н. (Ефтимова, 2023: 199). В изследваните материали се наблюдава разнообразие от стилистични фигури, като тяхната честота употреба се увеличава с включването на повече говорители по темата. Не така активно *Impressio* отразява ситуацията в Народния театър. Темите и подтемите

са по-малко, говорителите по темата са само авторите на материалите, стилистичните особености са по-оскъдни. Във Frognews се наблюдават съвсем различни езикови и стилистични тенденции. „Убеждаващата комуникация в съвременния свят е повече от необходима и това е безспорен факт, защото чрез диалог, дискусия, дебати, разговор или написан текст и репортаж хората всекидневно общуват, обменят мнения, ценности и променят своите.“ (Радева, 2014: 20) Този тип комуникация е застъпен в подхода на Frognews при отразяването на кризата в Народния театър. Говорители са не само авторите на медията, но и артисти, ръководен и административен персонал, лидери на общественото мнение, политици, обикновени граждани.

За изследвания период (ноември 2022 г.) Impressio публикува *три*, а Frognews *тридесет* материала. Автори в Impressio са журналисти, като в тематично отношение се набляга най-вече на действията и реакциите на служебния министър на културата Велислав Минев относно създамата се криза в културната институция. Жанрът на материалите е новинарски. Текстовете имат за цел да съобщат за събитията и да проследят хронологията им. Интерпретации и анализи липсват. Цитирани са изявленията на Велислав Минев, Захари Карабашлиев, Явор Гърдев, Валери Йорданов, на актьорите в Народния театър. Избухването на скандала, както и периферните събития, които възникват покрай него, са отразени отчасти. Темите, които се засягат са: позицията на министър Минев относно политическите назначения в Народния театър; оставката на главния драматург Захари Карабашлиев; подаване на оставката на режисьора Явор Гърдев; финансовите проверки в театъра; подписката в защита на директора Васил Василев и тази в защита на Александър Морфов. И в трите публикации Велислав Минев е говорител по основните теми и съответно реториката на конфликта минава през неговия изказ: названия на конфликта – „*кръжок по политически интереси*“; названия на институцията – „*блато*“; названия на участниците в конфликта – „*политически активисти*“.

За същия период Frognews публикува тридесет материала, което се равнява на десет пъти повече публикации в сравнение с Impressio. Това показва значителен интерес на медията към темата, чието отразяване покрива всички етапи на конфликта, както и неговите разклонения. Говорители по темата са журналисти, артисти, интелектуалци, лидери на общественото мнение, което е показател за големия обществен интерес и значимост на темата. Представят се отделните гледни точки, а авторите поднасят на аудиторията различни в жанрово отношение материали. Само за месец по темата взимат отношение служебният министър на културата Велислав

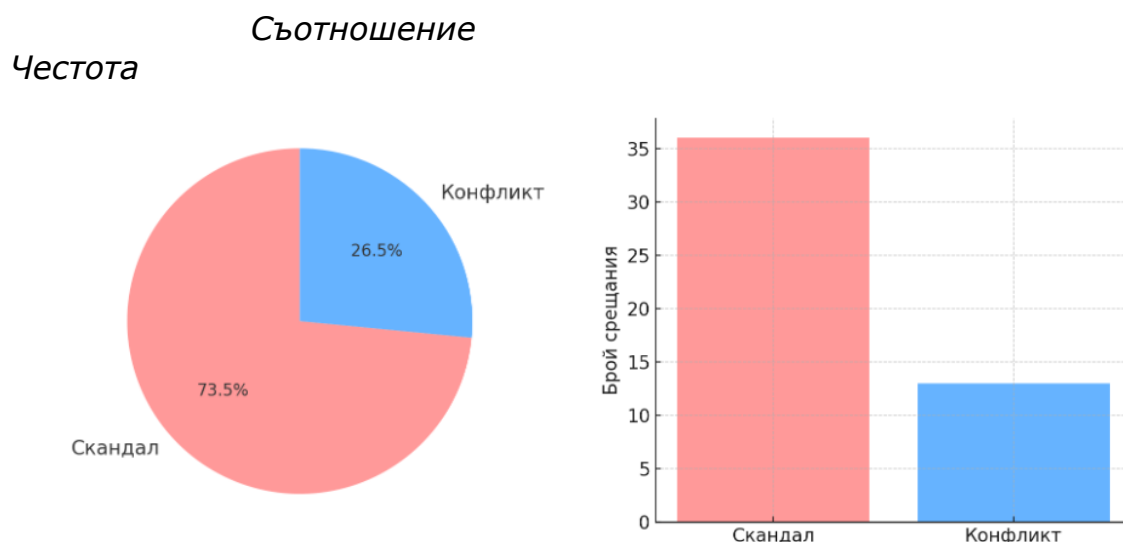
Минеков, драматургът и писател Захари Карабашлиев, актьорите Валери Йорданов, Рени Врангова, Албена Колева, Кръстьо Лафазанов, Владимир Карамазов, режисьорът Бойко Богданов, актрисата и писател Мария Касимова, аниматорът Теодор Ушев, писателите Стефан Цанев и Кирил Кадийски, преводачът и преподавател Георги Гочев. Източниците на информация са богати – други медии, към които участниците в конфликта са се обърнали като медиатор на техните позиции относно конфликта; личните фейсбук страници на замесените в скандала и на наблюдателите му; участници в конфликта, от които са взети интервюта; пресконференции на Министерство на културата. Част от материалите са новинарски – 13 и част – коментарни – 17, сред които анализи, мнения, коментари. Всички това е показател както за интереса към темата, така и за нейната значимост. Случилото се е не просто новина, а значимо събитие, към което широката общественост взема отношение. Така медията освен информатор, става и участник в един публичен диалог, като заема определена позиция и стимулира дискусия в общественото пространство. Темите, които са отразени в материалите за изследвания период, са признанието на Морфов за надраскването на вратата; позицията на директора Васил Василев; позицията на министър Минеков; оставките на Карабашлиев и Гърдев; позицията на Велислава Кръстева; подписките в защита на директора на Народния театър; подписката в защита на Морфов и т.н. Медията назовава конфликта с разнообразни стилистични фигури, между които метафори, сравнения, символи: „Скандал, който тлее и хвърля сажди“, „разпра“, „дуел“, „събитие“, „война“, „проблем“, „ведомствена кремOLA“, „Гордиев възел“. Така на преден план излиза емоционалният елемент на реториката – патосът.

Жана Попова извежда тезата, че медиите работят с предварителни нагласи и стереотипи за това какво е сензация и какво е повтораемост, рутина и че е важно да е разграничат понятията криза, катастрофа и конфликт. Кризата се възприема по-често от медиите като негативен процес, но и като сензационно събитие (Попова, 2013: 48). Тази констатация е напълно валидна за ситуацията, която се анализира в настоящото изследване.

Сравнението за това с каква честота думите „скандал“ и „конфликт“ се срещат в медийните текстове на двете медии, доказва какъв е типът реторика в тях. „Скандал“ е по-емоционално натоварена дума, която провокира по-силен интерес и усещане за интрига и сензация, поради което предизвиква по-сериозен интерес у аудиторията, докато думата „конфликт“ не носи такава експресивност и съответно не се използва толкова често. В *Impressio* двете думи се срещат с еднаква честота – 3 към 3, което до голяма степен подкрепя твърдението, че медията не

се ангажира да отразява аналитично и коментарно ситуацията. Във Frognews съотношението на думите „скандал“ и „конфликт“ са съответно 33 към 10. Статистическите данни за честотата на употреба на двете лексеми свидетелстват за преобладаването на реториката на афекта и емоцията в изследваните текстове.

Употреба на думите „скандал“ и „конфликт“ във Frognews.bg и Impressio.dir.bg

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

„Комуникацията може да се осъществи чрез различни информационни канали: медии, преса и нови информационни технологии в интернет – винаги с едната цел тя да достигне своевременно до реципиента, слушателите, зрителите и да окаже въздействие. Това въздействие не е просто информацията да бъде възприета, тя трябва да повлияе върху мнението на публиката. Тъкмо тук е разковничето на нейния реторичен ефект – влияние върху мнения и ценности.“ (Радева, 2014: 14-15)

В периода ноември 2022 г. Impressio и Frognews следват различни стратегии при отразяването на кризата в Народния театър. Impressio се придържа към фактологическата рамка на събитията. Подходът на медията е съдържан както в броя на материалите, така и в жанрово отношение. Текстовете са с фокус към фактите и липсват коментари, интервюта, анализи. Frognews публикува новини, анализи, коментари, интервюта в съавторство с аудиторията и участниците в конфликта. Прави впечатление по-честото използване на експресивна лексика в сравнение с Impressio. Наблюдава се една активна позиция на медията и тя става участник в реторичния конфликт. С интензивното и наситено отразяване на конфликта в културната институция Frognews легитимира скандала като обществено значимо събитие. Наличието на разнообразни в жанрово отношение материали по темата е индикация, че кризата в Народния театър от институционален спор започва да се възприема като общественозначим и културен проблем. Така се заражда една специфична реторика, която мигрира между конвенционалните и социалните медии, между същинските участници в конфликта и неговите наблюдатели, между политиката и изкуството.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Аристотел 1986:** Аристотел, Риторика. Наука и изкуство, София, 1986 г.
Aristotel 1986: Aristotel, Ritorika. Nauka i izkustvo, Sofia, 1986 g.
- Виденов 1997:** Виденов, Михаил. Езикът и общественото мнение, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, София, 1997 г.
Videnov 1997: Videnov, Mihail. Ezikat i obshtestvenoto mnenie, Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, Sofia, 1997 g.
- Ефтимова 2023:** Ефтимова, Андреана. Медиен език и стил: теория и съвременни практики, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София 2023 г.
Eftimova 2023: Eftimova, Andreana. Medien ezik i stil: teoria i savremenni praktiki, Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, Sofia 2023 g.
- Петканова 1994:** Петканова, Донка. Денница на славянския род, издателство Време, София 1994 г.
Petkanova 1994: Petkanova, Donka. Dennitsa na slavyanskia rod, izdatelstvo Vreme, Sofia 1994 g.
- Платон 1979:** Платон, Диалози. Наука и изкуство, София, 1979 г.
Platon 1979: Platon, Dialozi. Nauka i izkustvo, Sofia, 1979 g.
- Попова 2013:** Попова, Жана. Диалогови модели. Между събития и медийни образи, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София 2013 г.
Popova 2013: Popova, Zhana. Dialogovi modeli. Mezhdusabitia i mediyni obrazi, Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, Sofia 2013 g.
- Радева 2014:** Радева, Виржиния. Убеждаваща комуникация и диалог, Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, София, 2014 г.
Radeva 2014: Radeva, Virzhinia. Ubezhdavashta komunikatsia i dialog, Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kl. Ohridski“, Sofia, 2014 g.
- Спасова 2010:** Спасова, Камелия. Как да възхваляваме Ахил: примерът срещу ентимемата (Аристотел, „Реторика“), [онлайн] Litera et lingua – електронно списание за хуманитаристика, зима 2010 [прегледан 23.08.2025] - https://www.academia.edu/2062513/%D0%9A%D0%B0%D0%BA_%D0%B4%D0%B0_%D0%B2%D1%8A%D0%B7%D1%85%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8F%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B5_%D0%90%D1%85%D0%B8%D0%BB_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D1%80%D1%8A%D1%82_%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83_%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%B

[5%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B0 %D0%90%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BB %D0%A0%D0%B5%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0](https://www.researchgate.net/publication/288984827_Discourse_analysis_and_media_texts_a_critical_reading_of_analytical_tools)

Carvalho 2000: Carvalho, Anabela. Discourse analysis and media texts: a critical reading of analytical tools, Research Gate [онлайн], January 2000 [прегледан 26.08.25] - https://www.researchgate.net/publication/288984827_Discourse_analysis_and_media_texts_a_critical_reading_of_analytical_tools

Лозанов 2024: Лозанов, Георги. Сп. ЛИК [онлайн] година LIX, декември 2024 г., стр. 84 - 92. [прегледан 18.05.2025] - <https://digitalnabiblioteka.nationaltheatre.bg/obekt/31523-spisanie-lik:-120-godini-naroden-teat%D1%8Ar-ivan-vazov>

Fakti.bg, [онлайн], 29.08.25, [прегледан 29.08.25] - <https://fakti.bg/kultura-art/996711-sadat-opravda-kamen-donev-za-vtori-pat-mijiturka-i-chovechec-ne-sa-obidi>

Rhetoric and Media Representations of the Conflict at the Ivan Vazov National Theatre

Ana Todorova-Damova

Sofia University "St. Kliment Ohridski"

ORCID ID: 0009-0006-8921-4508

email: todrovada@uni-sofia.bg

Abstract. This article will examine media publications concerning the crisis at the Ivan Vazov National Theater, related to the conflict between Alexander Morfov and Velislava Krasteva. The analysis focuses on the genre, stylistic, and lexical features of a corpus of texts published on Frognews.bg and Impressio.dir.bg. The way in which different media outlets cover the conflict will be traced, what is the "rhetoric" of the speakers on the topic and how the narrative moves during the crises the narrative through the different direct and indirect participants in the conflict.

Keywords: crisis, conflict, rhetoric, National Theater, Alexander Morfov